

XIV

SEJM KORONACYJNY KRAKOWSKI 1507 R.

WSTĘP

Sejm koronacyjny Zygmunta I zwołany został w grudniu 1506 r., na przełomie grudnia i stycznia odbyły się we wszystkich ziemiach sejmiki; ich daty nie są znane¹. Sam sejm obradował od 24 stycznia do 8 marca 1507 r. W jego dorobku znalazło się wiele aktów prawnych.

Przez kilka wieków treść tych norm czerpano ze współczesnych druków (o których będzie niżej mowa), z kompendiów Jana Januszowskiego, Jana Herburta i Stanisława Sarnickiego, wreszcie z *Volumina Legum*; były to jednak wersje poważnie różniące się od siebie. W *Volumina Legum*, pod nagłówkiem: *Statuta Sigismundi I, regis Poloniae*, znajdowały się trzy akty z 1507 r., mianowicie:

- 1) *Privilegium Sigismundi I, quo iura omnium confirmat* (s. 357-358),
- 2) *Praefatio Sigismundi I ad omnes illius constitutiones, ut in eius statuto reperitur* (s. 358-359),
- 3) *In conventionem Generali Cracoviensis et felici nostra coronatione, anno Domini 1507* (s. 359-365).

Powstać więc mogło mylne przekonanie, że są to trzy odrębne akty prawne, tym bardziej że i Jakub Przyłuski generalnie zatwierdzenie praw drukował osobno². Tymczasem jest to bez wątpienia jedna całość, rozpoczynająca się od Zygmuntońskiego zatwierdzenia praw: konstytucje sejmku koronacyjnego krakowskiego.

Miały jednak te konstytucje dwie odmienne redakcje, obojdwie o charakterze urzędowym: z lat 1507 i 1524. Pierwsza znajduje się we współczesnym druku, tłoczonym w oficynie Hallera, a nie zaopatrzonym ani w tytuł, ani w miejsce i rok wydania; Haller planował bowiem jego włączenie do posiadanych jeszcze na składzie egzemplarzy Statutu Łaskiego i stworzenie przez to poszerzonej, zaktualizowanej edycji. Częściowo zresztą plan swój wykonał, bo takie „uzupełnione” egzemplarze Łaskiego zachowały się do dziś³. O urzędowym charakterze tego druku świadczą pieczęcie koronne i podpisy kanclerza Jana Łaskiego na dochoowanych, „samodzielnych” egzemplarzach⁴.

Druga redakcja znajduje się w zbiorowym wydaniu ustaw sejmowych z początkowego okresu panowania Zygmunta I, dokonany w 1524 r.⁵ Wzięto w niej za podstawę urzędowy tekst z 1507 r., ale w niejednym punkcie go zmieniono. Poza odmienną pisownią wielu wyrazów, opuszczeniem lub dodaniem różnych słów, zmieniono szyk zdań albo niektóre sformułowania, usunięto formuły początkowe i końcowe, w wielu artykułach dodano rubryki, których nie było w pierwszej redakcji.

Ponieważ to wydanie konstytucji miało charakter urzędowy i zawierało na wstępie dekret królewski, który je zatwierdzał, przeto – jak podkreśla O. Balzer – w 1524 r. pierwotny tekst

¹ Por. W. Konopczyński, *Chronologia sejmów*, nr 15, s. 133.

² J. Przyłuski, *Leges seu statuta Regni Poloniae*, Cracoviae 1553, s. 30-31.

³ St. Kutrzeba, *Historia źródeł dawnego prawa polskiego*, t. I, Lwów 1925, s. 238.

⁴ Por. B. Czart., dypl. nr 694 i 695.

⁵ Stwierdzono istnienie około 10 odrębnych wydań tych ustaw, pod tytułem: *Statuta Serenissimi Domini Sigismundi Primi*, z 1524 r., przedrukowanych raz jeszcze przez Bursjusza w Akademii Zamojskiej w 1602 r., z dodaniem późniejszych norm. Por. też: O. Balzer, *Przyczynki*, s. 11 i nn.

z 1507 r. utracił moc obowiązującą, na rzecz tej nowej edycji⁶. Z niej też czerpały w przeważającej mierze inne wydawnictwa, łącznie z *Volumina Legum*.

Pełne zestawienie zachowanych do dziś rękopisów obydwu redakcji oraz opartych na nich druków sporządził O. Balzer⁷.

Niniejsze wydawnictwo, oparte na edycji balzerowskiej⁸, uwzględnia pod nr I w dwukolumnowym zestawieniu obydwie redakcje. Pomija natomiast ich polski przekład, dokonany przez Jana Herburta⁹ na podstawie redakcji z 1507 r. (zatem w chwili druku kompendium Herburta już nie obowiązującej); O. Balzer umieścił ten przekład na równi z tekstami urzędowymi¹⁰. Teksty szczytano z Metryką Koronną i *Volumina Legum*, uwzględniając tylko te odmianki.

Z bogatego dorobku sejmiku koronacyjnego uwzględniono nadto pięć dalszych pomników prawnych, nie zamieszczonych w pijarskim wydaniu *Volumina Legum*, mianowicie:

II. *Constitutio de pretiis rerum venalium necnon de teloneo a bobus et cutibus extra regnum educendis solvendo*¹¹. Na jej podstawie wojewodowie ustalali ceny¹².

III. *Litterae universales contributionis fertorum*¹³.

IV. *Litterae universales contributionis quartae partis censuum de agris*.

V. *Litterae universales contributionis civilis*.

VI. *Litterae universales contributionis ducillorum*.

Wszystkie te akty (II-VI), opublikowane po raz pierwszy przez O. Balzera¹⁴, pochodzą z 2 marca 1507 r. Uchwalono poza nimi na sejmie więcej aktów, tu już nie umieszczonych: *Decretum de proventibus a dignitariis et officialibus terrae Plocensis percipiendis* (4 marca 1507)¹⁵; *Litterae terrigenis regni ob laudatas in conventu generali contributiones publicas indemnitate caventes*, z 8 i 15 marca, dla poszczególnych ziem¹⁶; *Edictum de terrigenis bellum servire obligatis conscribendis et taxandis*, z 23 marca – odnoszący się do uchwały wojennej sejmiku koronacyjnego, która jako *constitutio temporalis*, nie została wciągnięta do konstytucji sejmowych (określanych jako *statuta perpetua*) i nie dochowała się do naszych czasów¹⁷; *Mandatum ad palatinos regni de terrigenis conscribendis et taxandis*, z 24 marca, stanowiący rozporządzenie wykonawcze do poprzedniego aktu¹⁸.

⁶ CIP, t. III, s. 18.

⁷ Ibidem, s. 17-18. ⁸ Ibidem, nr 6, s. 17-30.

⁹ J. Herburt, *Statuta i przywileje koronne, z łacińskiego języka na polskie przełożone, nowym porządkiem zebrane i spisane*, 1570. Zbiór ten, choć ułożony na polecenie sejmiku, nie uzyskał urzędowej aprobaty.

¹⁰ CIP, t. III, s. 30-36.

¹¹ O. Balzer (ibidem, s. 36) udowodnił, że wbrew zawartej w niej wzmiance o Małopolsce, była to konstytucja obowiązująca w całej Koronie, z wyłączeniem tylko ziem pruskich.

¹² Rozporządzenie wykonawcze do niej pt. *Mandatum ad palatinos terrarum de pretiis rerum venalium constituendis*, z 7 kwietnia 1507 r., por. ibidem, nr 16, s. 54-55.

¹³ O. Balzer (ibidem, s. 39) dokonał szczegółowego opisu zakresu obowiązywania tego uniwersału oraz zachowanych jego przekazów.

¹⁴ Ibidem, nr 7-11, s. 36-48.

¹⁵ Ibidem, nr 12, s. 48-49.

¹⁶ Ibidem, nr 13, s. 49-51.

¹⁷ Ibidem, nr 14, s. 51-52.

¹⁸ Ibidem, nr 15, s. 52-53.